

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr.: H. Pootlaan 242, Alkmaar

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

administratie: pasteursingel 29b, r'dam-7

C. P. PLOOY — EDE

„WAAROM NIET AAN DE ARMEN GEGEVEN?”

(Joh. 12:5)

Laat bovenstaande vraag een vraag van Judas zijn, — kan hij objectief gezien niet terecht zijn en dient ze daarom niet overwogen te worden?

Kan hij met de slechtste bedoelingen toch niet „ergens” gelijk gehad hebben?

Had die kostbare nardus toch niet beter verkocht kunnen worden en had de opbrengst niet beter aan de armen gegeven kunnen worden?

Let op Jezus' antwoord: „De armen hebt ge altijd bij u.”

Er zal geen dag mogen zijn in het leven der gelovigen en in de geschiedenis van de kerk, waarop dát vergeten mag worden. Geen dag waarop de zorg voor de armen, de sociaal zwakken, de minder bedeelden, de onderontwikkelden, de achtergeblevenen, ons niet zwaar moet wegen.

„Altijd”, zegt Jezus.

Zouden in de strijd voor een verantwoorde samenleving de christenen niet de spits moeten afbijten?

Wie kan zo hoopvol die strijd voeren als de gemeente van Christus, die reikhalzend uitzielt naar een wereld, waarop gerechtigheid wonen zal? Hebben we daar geen beloften voor? Maar geen idealen, doch beloften van God, die in Christus ja zijn? Voor een wereld, die overigens óók vol zal zijn van de kennis des HEREN! Wordt dat laatste niet vaak vergeten, — dat laatste, dat eigenlijk het eerste is?

—o—

„De armen hebt ge altijd bij u.” Dat mag nooit een reden zijn om er maar niets aan te doen, maar juist een prikkel, die nooit aflat! Jezus heeft heel het Oude Testament, heel de mozaïsche wetgeving achter zich, om ons nooit vrede te laten hebben met armoede.

„Maar Mij hebt ge niet altijd.”

Met die woorden maakt Hij geen tegenstelling tussen zichzelf en de armen. Hoe zou Hij anders eenmaal kunnen zeggen: „Voor zover ge dit de minste mijner broederen gedaan hebt, — nl. te eten en te drinken gegeven, bezocht in de gevangenis, verzorgd in ziekte, —, hebt ge dat Mij gedaan.”

Hier is wel geen identiteit van de armen en Jezus, maar nog veel minder een tegenstelling.

Hoe zou het ook... Tegenstelling tussen de armen en Hem, die een kribbe tot wieg en een kruis tot sterfbed kreeg en daartussen in geen plaats had, waar Hij zijn hoofd kon neerleggen?

Neen, geen tegenstelling, maar wel **prioriteit**.

Hij is nú nog bij Maria, ze kan nú nog haar hart en haar nardus voor Hem uitstorten. Ze kan Hem nú nog zalven, ter voorbereiding voor zijn begrafenis.

Want Hij moet sterven... opdat de armen verzadigd kunnen worden.

Hij gaat zijn lichaam geven tot spijs en zijn bloed tot drank, en daarvoor moet het gebroken en vergoten worden. Om te verzadigen, die hongeren en dorsten naar méér dan brood en water... naar gerechtigheid.

Want armoede is ergens gevolg van. Gevolg van ongerechtigheid. Gevolg van juist die zonde, die er bij Judas zó diep inzigt, dat hij zijn Meester voor 30 zilverlingen verkoopt. Wat praat déze man over 300 schellingen voor de armen? De zonde van de hebzucht.

Paulus noemt in 1 Tim. 6 de geldgierigheid de wórtel van álle kwaad. Zeker ook van alle sociaal onrecht en sociale tegenstellingen in de wereld. Zolang deze wórtel niet uitgeroeid is blijven sociale hervormingen en revoluties maar onkruid schoffelen.

Daarvoor moest Jezus sterven. En opstaan. Als eersteling van die nieuwe wereld, waar alle geldgierigheid en hebzucht met wortel en tak zijn uitgeroeid! Daar en dan zullen er geen armen meer zijn.

—o—

Judas zou gelijk gehad hebben, als Jezus zich was gaan verrijken met de gaven van Maria en vele anderen. Zulke religieuze leiders en gemeenschappen zijn er wel geweest en zijn er helaas nog wel. Maar Jezus aanvaardt de dure nardus van Maria alleen als voorbereiding voor zijn begrafenis. Want dan en zo, door zijn dood en verrijzenis heen, zal deze nardus rente opleveren ook voor de armen!

Judas denkt de waarde van die nardus wel aardig geschat te hebben, maar hij schat nog te gering, omdat hij het bloed van Jezus geringacht. Niemand heeft immers deze nardus van Maria zó duur moeten betalen als Jezus. De armen zijn er echt niet aan te kort gekomen. Want juist het offer van Christus, — 't is ál voor ons betaald! —, maakt kapitálen aan liefde, mededeelzaamheid en offerzin vrij... voor de armen! Je kunt beter, nu 't nog kan, 300 schellingen niet aan de armen geven, om er een KONING mee te zalven, die door zijn dood en verrijzenis de gedaante dezer wereld grondig, radikaal en structureel aanpakt en verandert.

—o—

„De armen hebt ge altijd bij u”. Dat lijkt geen opwekkend toekomstbeeld. Als je de arbeiders een beetje op peil hebt zijn er weer andere groepen die tekort komen. Als je de sociale wetgeving een beetje op orde hebt in je eigen land, vragen de ontwikkelingsgebieden weer offers. Als de lonen van iedereen zo wat op peil zijn breekt een werkloosheid de welvaart weer af.

En zo blijf je aan de gang. En dat is ook precies wat Jezus bedoelde: we blijven aan de gang, — totdat Hij wederkomt. Want het blijft niet zo: de armen hebt ge altijd bij u, maar Mij niet. Er komt een dag, dat Hij er weer zijn zal en altijd bij ons blijven zal, en van de armen zal er dan geen spoor meer te vinden zijn!

't Is overigens nog de vraag, — en wel een heel pijnlijke vraag —, of wij de armen nog wel bij ons hebben, wij, als kerk. Of hebben ze in de loop der tijden hun toevlucht allang élders gezocht en gevonden? Hun toevlucht, hulp en recht. En zijn wij ze daarvoor in de kerk van lieverlee kwijt geraakt?

—o—

Arme wereld, die een samenleving najaagt, zonder armoede, maar ook: zonder Jezus.

Rijke wereld, die een samenleving toegemoet ziet, — en daar ook wat aan begint te doen!! —, zonder armoede, want: met Jezus.

Want: waar Hij ook gaat, de vrede gaat Hem voor, liefde en trouw ontspruiten in Zijn spoor, gerechtigheid is voor Zijn aangezicht, zij bloeit alom, waar Hij zijn voetstap richt.

21-28 sept. Vredesweek.

IN DIT NUMMER

Pagina 277

Ds C. P. Plooy,
„Waarom niet aan de armen
gegeven?”

Pagina 278

Drs H. de Jong,
Gesprek over abortus

Pagina 279

Dr J. Meulink,
Het C.D.A. (2)

Pagina 280-281

D. W. L. Milo,
Het lied van de heks (1)

Ds W. G. Visser,
Het boek Daniël

Pagina 282

Prof. C. Veenhof,
Over een christelijke politieke
partij

M. de Jonge,
Begrotingen

H. DE JONG — AMSTERDAM

Gespek over abortus

Keuze

Er zijn er enkelen meer die kritisch gereageerd hebben op mijn gepubliceerde preek over de abortus, maar voor het laten horen van de tegenstem is mijn keus gevallen op het uitvoerige schrijven van drs D. J. Buwalda te Kampen. De anderen kan ik helaas geen persoonlijke beantwoording van hun brief in het vooruitzicht stellen. Wel kunnen zij er zeker van zijn dat van hun mening behoorlijk kennis is genomen. Wat ze misschien ook wel zullen merken uit het vervolg.

Hier zou ik een meer algemene opmerking aan vast willen knopen. Een artikel schrijven vind ik een tamelijk inspannende bezigheid en het mede-redacteurschap van een blad is dat nog meer. Als niemand nu de moeite neemt om schriftelijk te reageren op wat hij leest en hij krijgt daar niet direct of zelfs nooit antwoord op, dan moge toch de mildheid van oordeel hem bijblijven. Hij overweegt dat in het algemeen de kerkelijke pers in handen is van kerkelijk vrijgestelden in plaats dat kerkelijk overbelasten er zich mee bezig houden. Ik klaag daar niet over maar probeer wel zo economisch mogelijk te werk te gaan. Daarom ook wel, dat ik soms eens iemand breed aan het woord laat komen, van wie ik vermoed dat meerderen zich in zijn standpunt kunnen herkennen. Anderen die ook hun gedachten op papier hebben gebracht mogen bedenken, dat hun bijdrage gelezen, gewogen en gewaardeerd wordt.

De toon

Maar zullen wel velen onder ons zich herkennen in het artikel van B.? Is de toon daarvoor niet veel te scherp? Ik erken, dat de toon inderdaad zakelijk-scherp is, maar wij behoren te weten, dat dit in onze groep geen zeldzaamheid is. Dat is ons vrijgemaakte verleden en heden: wij zijn scherp-slijpers. Niet dat we daar prat op moeten gaan. Het mes van de correctie mag daar ook best ingezet worden. Maar wij behoren toch ook te overwegen waar deze scherpte — die in dit artikel zakelijk blijft en nergens persoonlijk wordt — vandaan komt. Kan ze niet uiting zijn van een bewogen liefde voor de waarheid? Deze proef ik in dit artikel en daarom voel ik me met de schrijver ten diepste verbonden, bij alle verschil van mening dat ik met hem heb.

Mozes heeft de stam van Levi geprezen omdat de levieten, toen ze de dienst des Heren in gevaar zagen, fel zijn opgetreden tegen hun broeders. „Die van zijn vader en zijn moeder zeide: ik zie hen niet; zijn broeders wilde hij niet kennen en van zijn kinderen wilde hij niet weten, want zij onderhouden Uw Woord en bewaren Uw verbond” (Deutr. 33 : 9).

Ik heb zelf geschreven, dat wij het gesprek over allerlei zaken indringend moeten aangaan met elkaar. Hier doet zich nu een ge-

Kerkelijk Leven

legenheid voor om deze woorden waar te maken.

Het karakter van de Woordbediening

Maar waar ik nu vóór alles over wil spreken, is de aard van de bediening van het evangelie. Is deze preek wel Woordbediening geweest, vraagt B. Een belangrijke vraag aan een bedienaar van het Woord, waar hij niet omheen kan.

Als ik zeg dat de bediening van het Woord zich behoort te kenmerken door stelligheid, dan zal ik met deze stelling onder ons op weinig tegenstand stuiten. Terecht. Het is niet voor niets, dat de prediking met het woord 'amen' besloten wordt. Het geheel van wat er gezegd is moet 'beaamd' kunnen worden. Al heeft het amen achter de preek waarschijnlijk een andere oorsprong: woord van instemming van de kant van de gemeente met de stereotype, lofzeggende zinnen waarmee de voorganger zijn preek beëindigde, — het is toch niet fout, dit amen op de preek in z'n geheel te laten slaan.

Toch overdrijven we, wanneer we deze stelligheid aan elk onderdeel van de preek willen toekennen. Dit zou namelijk betekenen, dat de prediking voor geen enkel procent meer een zoekend karakter mag hebben. Terwijl ik naast alle stelligheid dit zoeken in de prediking onmisbaar acht. Ik beroep me daarvoor op Paulus, die schrijft: „... wordt hervormd door de vernieuwing van uw denken, opdat gij moogt onderkennen wat de wil van God is, het goede, welgevallige en volkomene” (Rom. 12 : 2). De wil van God ligt blijkbaar niet in elke situatie op een presenteerblaadje vóór ons. Daar moet om gebeden worden en daar moet ijverig naar gezocht worden. Ook in psalm 119 valt het op hoe vaak er bij de geboden gebeden wordt: leer mij uw inzettingen.

Hoewel men het niet zou verwachten, is het toch een feit dat een prediking die met dit zoeken ernst maakt, wint aan kracht. Terwijl omgekeerd de verwaarlozing van dit aspekt schade oplevert voor de bediening van Gods Woord. Althans bij diegenen onder de mensen die toegerust zijn met een geheugen en nog de verse herinnering bewaren aan preken, waarin de netelige kwesties van de aktuele situatie met een schallend 'Zo zegt de Here' tot een oplossing werden geforceerd. De Here scheen te zeggen, dat je geen t.v. in huis mocht hebben en geen A.O.W. mocht aanpakken. Maar als je nú luistert naar de preken die diezelfde dienaars vandaag houden, blijkt dat de Here zelf t.v. kijkt, althans van de pro-

Pastorale notities

Eis van christelijk recenseren

Recensies moeten actueel zijn. Een uitgever, die een belangrijke geschrift in het licht geeft en ter recensie toestuur, moet niet maanden en maanden behoeven te wachten tot de altijd druk bezette recensor zijn uren vrijmaakt om de toegezonden uitgave te lezen en te bespreken. Het mag ook weer niet zo zijn, dat ter wille van de actualiteit een boek of brochure maar heel oppervlakkig wordt ingezien of doorgebladerd, om er dan een weinig of nietszeggende beoordeling aan vast te knopen. Zo in de geest van: keurig uitgegeven, lezenswaard, men behoeft het nog niet in alles met de schrijver eens te zijn ... enfin, u weet het wel.

Maar het gebeurt ook wel eens anders. Ik denk aan de al te strijdvaardige partijbladen en de graag polemiserende kerkelijke pers.

Er komt van een bepaalde kant een boek of brochure aan de markt. Het is nog maar nauwelijks verschenen en per advertentie aangekondigd of men vliegt er dadelijk

bovenop. Er wordt een uitvoerige bespreking aan gewijd, die — kort gezegd — hierop neerkomt: Er deugt zo ongeveer niets van. De lezer zij gewaarschuwd.

Kijk, zulk partijdig, fel kritisch zich te weer stellen tegen een nog maar nauwelijks verschenen publicatie acht ik onjuist. De drukinkt is amper droog, of de kritiek heeft het al weer gekraakt. Het boek mocht eens invloed hebben. De argeloze lezer, weet u!

Zou het niet tot de goede vormen behoren, dat men een schrijver rustig aanhoort? Vooral als de auteur een broeder is. Even laten bezinken wat hij in zijn publicatie naar voren brengt. Er niet dadelijk bovenop zitten. Zich tijd gunnen om er over na te denken. En eerst dan, als het nodig is, er kritisch zijn mening tegenover stellen. Daarbij het goede, wat de auteur naar voren bracht, niet uit het oog verliezend.

Ons dunk dat dit niet minder een eis van christelijk recenseren is. Vooringenomenheid en partijdigheid doen zich helaas ook in boekbesprekingen gelden.

Dit mag onder ons, broeders, alzo niet zijn.

Wie goed luistert kan van een ander ook nog wel eens wat leren.

B. Telder, Bilthoven

gramma's en hun kwaliteit uitstekend op de hoogte is. En zijn dienaars bij de diakonie verdisconteren in zijn Naam de ouderdomsuitkering. Als op zulke gebieden nu eens wat zoekender gesproken zou zijn geweest? Ik bedoel echt niet: stelling-naar-de-andere-kant, want ik zie heus wel in, dat de A.O.W. veel kinderen nog harder gemaakt heeft tegenover hun ouders en dat de t.v. ontzaglijk veel kapot heeft gemaakt. Het ontbreekt me niet aan begrip voor de nee-zeggers tegen dit apparaat, maar wat de Here er van vindt, weet ik nog steeds niet precies.

Voorzichtigheid dus. Vroeger was het in dit opzicht wat makkelijker. Wanneer van de kansel een bepaalde nieuwigheid strak veroordeeld werd, kon het zijn dat de onhoudbaarheid daarvan pas een generatie later bleek. Omdat het menselijk geheugen zo lang niet onthoudt, werd daar weinig pijn aan geleden. Maar in de tijdstroomversnelling die wij nu meemaken, kan het gebeuren, dat de prediking niet alleen binnen de grenzen van één generatie, zelfs binnen die van één leeftijdsfase van zeg maar tien jaren op inkonsekwenties betrapt wordt. Betekent dit niet dat juist wij groepen zijn tot een meer behoevzame aanpak van allerlei moeilijke kwesties waar de mensen mee zitten? En als daar dan naar getracht wordt, is het dan niet wat ontmoedigend om meteen te horen: is dit nog wel Woordbediening? Als alles in de prediking met de laatste stelligheid geladen moet zijn, dan zullen slechts enkele voorzichtige predikers daaruit de konklusie trekken dat de

prediking dus niets over de aktualiteit kan bevatten. Dat is dan ook maar het beste. Maar het merendeel zal de moeilijke problemen die aan de orde zijn zo behandelen, dat nadenkende mensen daar geen enkel vertrouwen in krijgen. Die zullen gaan zeggen, wat ik een atheïst eens hoorde beweren: „Deze zaken zijn te ernstig om op religieus niveau behandeld te worden.”

Voor God gesteld

Voer ik nu het pleit voor een prediking waarin de intellectuele aarzeling de boventoon voert? Nee, daarvoor haat ik de twijfel-als-modeverschijnsel te zeer. Ik bedoel, dat ik er van gruw, wanneer dingen die duidelijk zijn onduidelijk gemaakt of gelaten worden. Krachtig heb ik daarom in mijn preek gewaarschuwd tegen de verwildering en de verruwing van het leven. Ik deed dat niet moralistisch, maar vanuit de tekst: als openbaring ontbreekt, verwildert het volk, maar heil hem die de wet bewaart. Men kan met mij verschillen terzake van de konkretisering, die ik vanuit deze tekst beproefd heb, maar was deze verkondiging soms niet vol zorg voor en liefde tot het leven dat door God geschapen is en verlost wordt? En werden we daarin niet gezamenlijk voor God de Vader van onze Here Jezus Christus gesteld? Dat moet prediking doen en dat gebeurde hier ook. Bij alles waarin B. het met mij oneens is, zal hij dit moeten toestemmen. Daarom zeg ik: als B. het een ramp vindt, dat deze preek de kansel heeft kunnen bereiken, wat voor termen moet hij

dan wel niet gebruiken als er werkelijk iets ergs gebeurt? Dit is toch, gezien de hoofdstrekking van deze preek, duidelijk een zich vergalopperende kritiek? (En, met permissie, is dit niet typisch 'vrijgemaakt' in de niet zo beste zin van het woord?) Ik realiseer me best, dat in deze verkondiging veel gezegd is waarover verder gepraat moet worden, maar dat maakt het geheel nog niet tot een praatstuk. Gods volk heeft, deze preek aanhorend, beurtelings kunnen zeggen: zo is dat! en: is dat zo? Voor een preek over dit onderwerp lijkt me dat verantwoord. Het lijkt me zelfs voor de prediking in het algemeen te overwegen: een krachtige, niet twijfelachtige hoofdlijn, met zijlijnen die aan het denken zetten.

Een ander punt

Laat ik eens een punt noemen waarin we evenzeer duidelijk te maken hebben met een mentaliteitsverruwing en waarbij we toch voorzichtig moeten zijn met het 'zo zegt de Here'. Dat is de vraag of we onze doden zullen begraven of laten cremieren. Verbranden lijkt zo zindelijk en dus een stap voorwaarts op de weg der beschaving. Maar is dat wel zo? Een vergelijking: wanneer de huisbijbel die we op onze trouwdag gekregen hebben, van gebruik en ouderdom uit elkaar valt, zien we er tegenop de overblijfselen in de kachel te stoppen (voorzover er zulke kachels nog zijn). We ervaren dat als ruw, want het boek was ons lief geworden. Het is gewoon een probleem wat je met een oude bijbel aan moet. In de oude synagoge was dat ook al zo met de verbruikte wetsrollen. Die dééd men niet weg, maar die zette men weg in een ruimte waar niemand bij kon, een groeve der vertering. Daar zorgde God zelf voor de verdwijning, op de duur. Schennende mensenhanden kwamen daar niet aan te pas.

Deze innerlijke beschaving zit nu

ook achter de begraving. Dat kunstige borduursel van het menselijke lichaam, het lieve instrumentarium van die ons zo lief was, — is het niet te veel voor ons om dat eigenhandig weg te doen? Ik bedoel, door een opzettelijke daad van onszelf? We mogen dat inderdaad uit handen geven en aan de aarde toevertrouwen. Die doet dat voor ons. Er zitten nog meer kanten aan het begraven (bijvoorbeeld ook dat de mens die begraven wordt, wederkeert tot zijn (!) aarde, ps. 146 : 4), maar deze kant ook heel sterk. Het gaat hier om een gevoeligheid, een mentaliteit. Je kunt niet zeggen dat de Bijbel de lijkverbranding met zoveel woorden verbiedt. Als dat zo was, zou je als predikant op een crematie niet mogen spreken (wat mij gelukkig ook nog nooit gevraagd is). Maar met pijn in je hart stel je vast, dat het begraven ook onder christenen afneemt. En als evangeliedienaar vraag je je af: hoe zullen wij bij de fijngevoeligheid bewaard worden? Als zo aan alle kant en de verruwing opdringt? Deze vraagstelling bracht mij tot het kiezen van juist deze tekst voor juist deze gelegenheid.

Fijngevoelig of sentimenteel

„Ja, maar u hebt de pil gezegend. Daarmee hebt u juist die fijngevoeligheid om zeep gebracht.” B. schrijft: „Het artikel triumfeert juist hierin, dat het intiemste contact van man en vrouw mogelijk is zonder dat zij zich zorgen behoeven te maken, dat de hoogste Majesteit zich daarin met Majesteitlijke beschikking kan doen gelden. God wordt op veilige afstand gehouden.” Ik herken B. in zijn pleidooi voor de fijngevoeligheid, dat door zijn hele bijdrage heenloopt. Mijn vraag aan hem is of ter zake van de pil met name zijn fijngevoeligheid niet sentimenteel wordt. Ons verschil is een gradueel, niet een principieel verschil, als ik wel zie. Maar daarover een volgende maal.

elkaar te vinden op de conferentie te Woudschoten in februari van dit jaar.

Van A.R.-zijde was de wens uitgesproken, dat de C.D.A.-kandidaten behalve het werkprogram ook grondslag en doel van het C.D.A. moesten onderschrijven.

Dit sluit aan bij het gebruik in de A.R.P.

Toen ik kandidaat voor de Tweede Kamer was werd mij ook gevraagd de grondslag te onderschrijven. Na mededeling van mijn kant, dat ik een aantal bezwaren had tegen de eerste artikelen van het A.R.-program (de grondslag) heeft men zich er eerst terdege van vergewist, of ik wel als kandidaat aanvaardbaar was. Daarbij werd echt geen meetlatje gehanteerd en ik werd tenslotte als kandidaat aanvaard.

Bij de andere partijen is dat anders.

Bij de C.H.U. vraagt men geen enkele ondertekening. Bij de K.V.P. dient men alleen het politiek program te ondertekenen.

Na moeizame besprekingen kwam men in Woudschoten tenslotte tot een kompromisoplossing. De kandidaten zouden het politiek program moeten ondertekenen, maar dat program zou worden voorafgegaan door een aantal overwegingen.

Voor de duidelijkheid citeer ik deze volledig:

- het samenbindend element en het herkenningspunt zijn onze politieke strategie, ons aktieprogram en ons beleid, zoals wij die als antwoord aan de Evangelische oproep blijvend vorm willen geven.
- het C.D.A. aanvaardt het Evangelie als richtsnoer voor het politieke handelen.
- het C.D.A. wil streven naar een maatschappij waarin de Bijbelse gerechtigheid meer gestalte krijgt, de mens zijn vrijheid en verantwoordelijkheid beter kan beleven en waarin het welzijn van allen wordt gediend.
- het C.D.A. richt zich tot het gehele Nederlandse volk zonder onderscheid naar geloofsovertuiging of maatschappelijke groepering.

De waarnemend voorzitter van de A.R.P. verklaarde, dat op deze wijze een duidelijke relatie was gelegd tussen grondslag en doelstelling van het C.D.A.

Aantjes zei later, dat in de statuten op deze wijze zowel het open als het principiële karakter van het C.D.A. aanvaard was.

In de boven geciteerde overwegingen staan stellig goede dingen, maar dat ze uitblinken door duidelijkheid kan ik moeilijk bevestigen.

Als jurist zou ik zeggen: dergelijke afspraken dragen de kiemen voor een conflict al in zich. Juist ten aanzien van het omstreden punt, het onderschrijven van de grondslag, ontbrak een duidelijke uitspraak.

In feite werd hier een tweeslachtige uitspraak gedaan, zo in de zin van de uitspraak van de synode van 1905 over de veronderstelde wedergeboorte.

Op het C.D.A.-congres beriepen zich dan ook zowel de voor als tegenstanders van de open partij op Woudschoten.

De congresresolutie

Nadat Vergeer en Andriessen het startschot voor het conflict hadden gegeven, kwam de toespitsing van dit conflict door de congresresolutie, die het kompromis van Woudschoten weer op losse schroeven zette.

Voor de duidelijkheid moet ik ook deze resolutie over het karakter van het C.D.A. wel weer volledig citeren:

De grondslag van het C.D.A., zoals weergegeven in de art. 2 en 3 van de statuten, is aanvaard door de drie partijen.

Deze beide artikelen bepalen het karakter van het C.D.A.

Op basis hiervan wil het C.D.A. zowel een christelijke als een christen-democratische politieke organisatie zijn.

Beide termen bedoelen aan te duiden, dat wij in de politiek willen handelen vanuit de geest van het evangelie.

Van de leden van het C.D.A. en dus ook van de C.D.A.-vertegenwoordigers wordt gevraagd, dat zij aanvaarden, dat het evangelie richtsnoer is voor het politiek handelen van het C.D.A. en dat zij op basis daarvan door het program en het beleid dit uitgangspunt uitdragen.

Het ligt niet op de weg van een politieke organisatie vragen te stellen, laat staan een verklaring te eisen omtrent iemands persoonlijke geloofsovertuiging.

In de C.D.A.-organen dient een bezinning te blijven plaats vinden op de consequenties van de grondslag voor het praktisch politiek handelen.

Ook deze resolutie lijkt in menig opzicht weer op een kryptogram. Eerst wordt een buiging gemaakt in de richting van de beginselpartij. Daarna wordt het erg ingewikkeld. Van C.D.A.-leden wordt gevraagd dat zij aanvaarden dat het evangelie richtsnoer is voor het politieke handelen. Op basis van deze aanvaarding moeten zij dan een program aanvaarden dat het uitgangspunt — aanvaarding van het Evangelie als richtsnoer — verder uitdraagt.

Ik las ergens: dat alles lijkt verdacht veel op een klassieke cirkelredenering.

Een program, dat een richtsnoer uitdraagt, is geen program.

Deze uitspraak zegt in feite helemaal niets.

Wanneer men daarbij dan nog bedenkt, dat de C.D.A.-er, die dit aanvaardt, zich zelf van het Evangelie helemaal niets behoeft aan te trekken, dan lijkt het nog mer een slag in de lucht.

Wat betekent in dit verband het woord „aanvaarden”? Blijkbaar niet instemmen, maar wat dan wel?

J. MEULINK — ENSCHEDE

Het C.D.A. (2)

De vlam in de pan

Toen de K.V.P.-leiders Vergeer en Andriessen verklaarden, dat ieder die de doelstellingen onderschrijft, lid kan worden van het C.D.A. en deze partij kan vertegenwoordigen, moeten zij zich bewust zijn geweest, dat dit een scherpe reactie zou uitlokken. Blijkbaar was het echter voor bepaalde stromingen in de K.V.P. nodig het open karakter van het C.D.A. nog eens extra te benadrukken.

Er kwamen dan ook prompt reacties.

Zo nam Aantjes direct stelling tegenover de uittalingen van Andriessen. Een 32-tal A.R.-leden verzochten het bestuur van de A.R.P. duidelijkheid te scheppen t.a.v. het C.D.A. als christelijke partij.

En zij waren niet de enigen, die ernstig verontrust waren.

De gedachte, dat Aantjes persoonlijk op het laatste moment plotseling tegen het C.D.A. ging aanschoppen, is dan ook onjuist.

Er leefden al lang bezwaren tegen de gang van zaken bij vele A.R.-leden. Wanneer dit nu op het congres niet eens duidelijk was uitgesproken, zouden velen in de A.R. in ernstige gewetensnood geraakt zijn. En de K.V.P. had dit verzet kunnen verwachten gezien de voorgeschiedenis.

Woudschoten

Na veel discussies over het karakter van het C.D.A. had men gemeend

Zo kan men doorgaan met vragen stellen.

Daar is echter één punt, dat wel duidelijk is geworden, nl. dat voor de open partij gekozen wordt in die zin, dat vertegenwoordigers van het C.D.A. persoonlijk niet aan de grondslag gebonden zijn.

Van een kompromis, zoals in Woudschoten, is hier geen sprake meer. De gedachte van de open partij heeft hier voluit gewonnen.

De A.R.P. in verzet

Op het congres kwam tegen de voorgestelde resolutie en met name van Aantjes, fel verzet. Aantjes heeft in zijn rede op duidelijke wijze laten zien, hoe uniek en exclusief het Evangelie is en daarmee het goed recht van een beginselpartij uitstekend verdedigd.

Toch zat er in zijn rede een zwak punt. Dat kon ook niet anders, omdat de A.R.P. als kompromis akkoord was gegaan met een C.D.A., dat zowel beginselpartij als open partij was.

De combinatie van beginsel en open partij is weinig consequent en Aantjes heeft dat zelf ook toegegeven.

Als partij het Evangelie als grondslag aanvaarden en toch deze partij voor ieder openstellen geeft aan deze partij een tweeslachtig karakter. Van A.R.-zijde heeft men bij wijze van kompromis aanvaard, dat de partij open zou zijn voor iedereen. Wanneer men echter deze openheid ook zou betrachten bij de politieke vertegenwoordigers, dan was daarmee de uitspraak, dat het Evangelie richtsnoer zal zijn voor het politieke handelen krachteloos gemaakt. Vandaar de begrijpelijke, maar weinig consequente eis, dat C.D.A.-kandidaten geacht worden in te stemmen met het richtsnoer van de partij, het Evangelie.

Van de kant van de K.V.P. kon men met enig recht stellen, dat op deze wijze de leden van het C.D.A. een verschillende behandeling kregen.

Naar mijn opvatting was er maar één goede oplossing om aan die inconsequentie te ontkomen, nl. om uit te spreken, dat C.D.A.-leden geacht worden in te stemmen zowel met de grondslag als het politieke program.

Voor die instemming behoeft geen handtekening of verklaring te worden afgelegd. De verantwoordelijkheid hiervoor berust bij de leden zelf.

Maar men kan ze daarop dan ook later aanspreken.

Daar is nog een punt in de rede van Aantjes, dat mij niet erg sterk lijkt. Het C.D.A. richt zich tot het gehele nederlandse volk.

Ook volgens Aantjes is een dergelijk beroep onwaarachtig en krachteloos, als men het open karakter van het C.D.A. liet verdwijnen.

Maar ook de A.R.P. richt zich thans, evenals de meeste partijen, tot het gehele nederlandse volk. Dat betekent toch niet, dat daarmee ieder van die partij lid kan worden?

Bovendien ook het C.D.A., zoals het nu gaan functioneren is niet volledig open. Kandidaten behoeven dan niet de grondslag te onderschrijven, maar wel het program en het beleid.

Wreekt zich hier misschien ook het feit, dat de grondslag vrij zwak is geformuleerd? „Het Evangelie is richtsnoer voor het politieke handelen”.

Van A.R.-zijde was indertijd voorgesteld uit te spreken „het enige richtsnoer”. De verwerping van dit voorstel, had moeten waarschuwen, dat er tussen de samenwerkende drie partijen nog principiële verschillen lagen.

Maar daarover een volgende keer.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

HET LIED VAN DE HEKS

n.a.v. Das Hexenlied,
Ernst von Wildenbruch

1 Broeder Medardus gaat sterven

Dit wordt geen sterk verhaal. Dit wordt een nummertje verouderde romantiek. Als u dit blad lang genoeg leest, zult u zich herinneren dat deze drie artikelen precies tien jaar geleden hier al in stonden. Maar voor de anderen is de stof wellicht nog springlevend. En daarom.

Ernst von Wildenbruch (1845-1909) was een der laatste Duitse romantische dichters en vertellers. Zijn namen zijn echt — maar zouden ook als pseudoniemen goed zijn geweest. Ernst is een naam die past in een land, waar Gottlieb's, Gottlob's en Gottfried's zijn gedoopt. En von Wildenbruch: de man van de wilde bergkloof, de man uit de vrije natuur, niet door beschaving aangetast, maar dicht bij schepping en Schepper levende.

Als de meeste romantici koos ook deze dichter zijn stof graag uit vroege tijden; hier uit de middeleeuwen. Zijn gedicht heeft de typische verhaaltrant van een „Rahmenerzählung”, dat is een verhaal-in-een-verhaal. Het eigenlijke verhaal wordt namelijk verpakt in een lijst, welke relief geeft aan het onderwerp. De „lijst” staat historisch en grijpelijk vast. De inhoud, het „schilderij”, komt er des te sterker door uit. Aan het slot (men zou haast vergeten met een dubbelverhaal te maken te hebben) komt het restant „lijst” nog even fragmentarisch te voorschijn. U zou kunnen zeggen: de toepassing komt in het amen.

In oorlogstijd kwam dit gedicht voor het eerst onder mijn ogen. Het was een Joodse vriend, die het mij liet lezen. Bevreemd door een overmaat aan calvinistische rechtlijnigheid, verontrust door fanatieke zwart-wit schema's, bood hij als een vriend (dat is: iemand die de ander liefheeft in deugden en fouten) mij het schone gedicht van von Wildenbruch ter lezing. Het maakte diepe indruk op mij — al kon het mijn orthodoxe pantsers voorlopig niet krassen. Ik heb erover nagedacht: of een Bijbel-vaste calvinist eigenlijk wel zijn licht moet opsteken bij de Duitse romantici. Maar toen Das Hexenlied onlangs opnieuw mij in handen kwam kon ik niet nalaten het te vertalen en al vertalende het opnieuw te berijmen. En al berijmende te proeven, dat een klassiek kunstwerk altijd iets bezit, dat boven de tijd en boven de schrijver en boven de massa uitgaat. Iets, dat het doorgeven waard is.

Von Wildenbruch is dood. Zijn objecten leven niet meer. Schrijver dezes

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

DANIËL 7 (slot)

Komst of wederkomst?

Het woordje „weder” komt in de Bijbel alleen maar voor in Joh. 14:3 „wanneer Ik heengegaan ben en u plaats bereid heb, kom Ik weder en zal u tot Mij nemen, opdat ook gij zijn moogt, waar ik ben”. Op alle andere plaatsen wordt gesproken over het komen of de komst van de Zoon des mensen. (Ook in Hand. 1:11, waar de nieuwe vertaling ten onrechte heeft: „Deze Jezus, die van u opgenomen is naar de hemel, zal op dezelfde wijze wederkomen, als

gij Hem ten hemel hebt zien varen”).

In overeenstemming met dit bijbels spraakgebruik zullen we er goed aan doen te spreken over: de komst des Heren.

In de eerste plaats omdat daarmee meer wordt gezegd, dan alleen maar: Hij ging heen en Hij komt weer terug. De komst des Heren is zijn parousie. Dit Griekse woord, dat op veel plaatsen wordt gebruikt wanneer over de verschijning van de Heer wordt gesproken, betekent: een glorievolle, triomfale aankomst. Als de Romeinse keizer een deel van zijn uitgestrekte rijk de bijzondere eer aandoet en niet maar een gezant

hen te zenden, maar zelf in zijn volle waardigheid te verschijnen, dan spreken de mensen over de parousie van de keizer. Komt hij in een gebied waar opstand heerst, dan is aan zijn parousie de straf-voltrekking verbonden. Maar tegelijk betekent dat voor de trouwe onderdanen beloning, mogelijk zelfs een nieuwe toekomst onder bijzondere keizerlijke bescherming en zegeningen. Zo zal het zijn bij de parousie van de Koning der koningen.

In de tweede plaats is het spreken over de komst des Heren hierom te verkiezen, omdat bij dit woord niet gedacht behoeft te worden aan één bepaalde gebeurtenis. Als we spreken over Zijn wederkomst, dan is dat een gebeurtenis van eens voor goed.

Als in het Oude Testament wordt gesproken over een komen van de HERE om de aarde te richten, dan gaat het over een daadwerkelijk ingrijpen van Jahweh in de historie, tot bevrijding van Zijn volk. Zulk een ingrijpen heeft dan ook weer verdere strekking. Daar-

in is metterdaad het maken van een nieuw begin en dus ook een heenwerken naar een waarborgen van het laatste gericht. Maar het is niet een enkel handelen in een verre toekomst.

Als in Daniël 7 gesproken wordt over de hemelse vierschaar, dan is dat een gericht over de volkeren van toen, over Babel, Medië, Perzië, Macedonië en vooral over Antiochus Epifanes uit het rijk der Seleuciden. Al die monsterlijke machten krijgen hun streken thuis bezorgd. En inzonderheid het oordeel over Antiochus houdt in de bevrijding van Israël en dus het Messiaanse rijk. Dit oordeel baant de weg voor vorst Messias. Als Antiochus van het toneel verdwijnt ligt de weg naar het koninkrijk Gods weer open. Profetisch wordt de vernietiging van het vierde beest gezien onmiddellijk voorafgaand aan de verheerlijking van de Mensenzoon, omdat deze twee dingen de beide zijden zijn van dezelfde zaak, ook al ligt er in het historisch verloop nog een tijd van eeuwen tussen.

mitsgaders zijn lezers zullen tot hun vaders verzameld worden. Hun namen zullen met hun stof verdwijnen. Maar het Evangelie, het verhaal van Gods onmetelijk erbarmen, zal blijven bestaan. En dát is het, wat in het Lied van de Heks spreekt, nadat de dichter gestorven is.

—o—

Voor we aan het gedicht beginnen nog enkele opmerkingen als het mag. Het speelt in de tijd van de heksenprocessen; in de middeleeuwen, waarin vrouwen, verdacht van toverij, op de brandstapel ter dood werden gebracht.

Lacht u om die grappige domme tijd? Lacht u maar niet te vroeg. Het laatste heksenproces in deze streken is uit de tijd, waarin onze psalmberijming van 1773 al werd gezongen en in de Verenigde Staten is men er nóg niet overheen. En hoewel u het woord heksenproces niet in Kok's Chr. Encyclopaedie tegenkomt — het is niettemin de kerk, ons aller moeder, die de eeuwen door haar dochters heeft vervolgd voor toverij.

Aan het eind van de vorige eeuw, toen het rationalisme tot in het christelijk denken was doorgedrongen, heeft de kerk afgerekend met magie en romantiek. Spoken bestaan niet, heeft de kerk vastgesteld. Toveren is onmogelijk, zo werd geleerd.

Vandaag staan deze dingen niet meer zo vast. Terecht, want wat in de Bijbel uitdrukkelijk is verboden (de tovenares zult ge niet laten leven) moet iets inhouden, dat het verbieden waard maakt. En de parapsychologie houdt zich sedert jaren bezig met wat in de Bijbel spoken worden genoemd. Sedert eeuwen hebben heidense volkeren geweten van de liefdestover, beoefend met bezwering en drank, waarvan ook al in de Schrift sprake is. Als wij de heksenprocessen, wegens hun gebrek aan objectiviteit, achteraf een beschamend hoofdstuk uit de kerkgeschiedenis achten, moeten wij eerlijkheidshalve deze gegevens meetellen.

Voorts treft u in dit gedicht het thomistische element: als zou een kloosterleven van hoger geestelijke aard en dies Gods meer welgevallig zijn dan een „gewoon” leven. Wij verwerpen deze dwaling uiteraard allemaal. Maar deze dwaling wordt tot op de huidige dag volgehouden door het grootste part van onze christenheid; ook in ons land zijn talloze kloosters, zij het in dalende lijn. En wat wij ook tegen deze kloosters mogen inbrengen, de eerlijkheid gebiedt ook hier meer in rekening te brengen dan een misverstand. De eerlijkheid gebiedt er aan te herinneren: dat de kloosters in vroeger tijden ook centra van beschaving en cultuur, van wetenschap en kunst zijn geweest, van ziekenzorg en sociale voorzieningen. En meer nog: centra van oprecht gebed, krachtbronnen in een dorstige woestijn.

Wat tenslotte het gedicht van von Wildenbruch boventijdelijk maakt, dat is mijns inziens: dat het de keiharde, fanatiek-religieuze mens tekent, die door uiterste krachtsinspanning zijn verlossing tracht te bewerken, maar die, juist daarom, aan de genade van de Heiland dreigt voorbij te leven.

En nu zwijg ik. Nu gaat Ernst von Wildenbruch voor u vertellen. In

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

Zo nu is het ook met de komst van de Zoon des mensen. Hij komt in de gang van de historie. Het was Zijn parousie, toen in 70 na Zijn geboorte Jeruzalem werd verwoest. De komst van de Mensenzoon was daarin heel reëel tot voltrekking van het strafgericht. Hij heeft toch duidelijk genoeg gezegd: Er zijn sommigen onder degenen die hier staan, die de dood voorzeker niet zullen smaken, voordat zij de Zoon des mensen hebben zien komen in zijn koninklijke waardigheid. (Matth. 16: 28). En ook: Voorwaar, Ik zeg u, dit geslacht zal geenszins voorbijgaan, voordat dit alles geschiedt” (Matth. 24: 34). Deze woorden zijn geen vergissing, van de Heiland, alsof Hij gedacht zou hebben dat het wereldeinde binnen de

tijd van één mensenleven na Zijn kruisdood zou zijn aangebroken.

En we hoeven hier niet, zoals b.v. de Jehova-getuigen te gaan fantaseren dat met „dit geslacht” bedoeld zou zijn het geslacht dat reeds geboren was in 1914, toen — naar hun kopstukken beweren — de zeven tijden over Nebukadnezar zijn geëindigd (Dan. 4: 32), zodat we zeer binnenkort het einde moeten zien komen. De Zoon des mensen is werkelijk gekomen, toen en toen, zoals Hij telkens in de geschiedenis is gekomen als Hij weer nieuwe wegen baant voor Zijn volk. Zó ook moeten we meer en meer leren acht te geven op Zijn komen, niet alleen in een uitzien naar de toekomst, maar in het waarnemen van hetgeen op deze aarde geschiedt. Hij is de Koning die het al regeert. Hij troont boven de volken. Hij komt om de aarde te richten en Zijn volk te doen delen in Zijn heerschappij. En Hij zal blijven komen, zo lang tot het genoeg is en het eindpunt is bereikt, waarheen al Zijn wegen leiden.

dit artikel de omlijsting, het inleidende gedeelte. In een volgend artikel de hoofdzaak; het ingelijste verhaal met de afsluitende toepassing. In het slotartikel... nu ja, een artikelenreeks moet een slotartikel hebben.

—o—

Het lied van de Heks

De prior van 't klooster te Herfeld sprak: „onze goede Medardus wordt oud en zwak. 'k Geloof dat zijn stonde niet ver meer is. Schenk, biechtvader, hem uw vergiffenis en hoor voor het laatst dan zijn biecht nog eens aan... voordat straks zijn ziele omhoog mag gaan.

Veel schuld te belijden heeft hij niet meer. We bewonderen immers zijn heiligheid zeer! Hij heeft steeds gevast en zich trouw gekastijd, is al vijftig jaar klaar voor de eeuwigheid. De ijvere dienstknecht mag naar zijn begeren gelukkig naar huis, in de vreugde zijns Heren”.

De biechtvader klopte aan de deur, maar uit de cel van Medardus kwam heel geen geluid. Toen trad de priester het vertrekje maar binnen om zijn laatste taak aan Medardus te beginnen. En uur na uur verstreek toen de tijd — het leek de monniken een eeuwigheid. Ze vroegen zich af (want het duurde tijden): heeft de oude Medardus zó veel te belijden?

Toen de avondklok klepte met zilveren klank gingen allen ter kerke voor bede en dank. Ze bogen de hoofden, ze knielden en dan zij baden om vree voor een stervende man.

Maar onder het murmelend gebed van het koor drong plotseling een vreselijke zang tot hen door. De prior verhief zich terstond van de grond, de monniken keken verwonderd in 't rond, tot de waarheid tot ieders bewustzijn doordrong: het was broeder Medardus, die daar zo zong!

Ze hoorden ontzet naar een vreemd, werelds lied. De gebeden van monniken klinken zo niet — maar in plaats van een stichtelijke boetlitanie klonk nu een verleidende lustmelodie. En nauwelijks wetende wat te beginnen... kwam dodelijk geschrokken de biechtvader binnen:

„Wij hebben de duivel in het klooster te gast! De verleider houdt broeder Medardus stijf vast — ach, hoe worstelt de man in de greep van de Boze!”

Meteen had de prior een wijkaars gekozen; gevolgd door de broeders zo schreed hij vooraan en elk met zijn kaars kwam achter hem aan. Langs muur en gewelven, door kelders en gang, klonk somber bezwerend hun heilige zang: „Behoed ons genadig, almachtige Here, voor Satans verleiding, voor vleselijk begeren”.

De celdeur stond open — en als in gebed lag broeder Medardus op 't sobere bed: de handen gevouwen, de ogen omhoog, extatisch herhalend zijn vreemd monoloog. En de angst van de hel greep de broeders in 't rond — want nog nooit kwam zo'n zang uit een stervende mond!

Dat lied had zo'n vreemde, verbijsterende toon, als van smachtende wellust en schampere hoon, van liefde en van leed, van verrukkelijke brand... 't bracht een geur mee van bloemen uit onbekend land. 't Was een lied, zoals nimmer een mens nóg bracht voort en zoals nog geen sterveling ooit had gehoord.

Ontzetting en wellust bevingen de groep, verscheurden de harten, hun bevend geroep: „Vervloekt zijt ge, Satan!” — „Medardus is rein!” — „Verdwin uit zijn hart — in de hel moet ge zijn!”. Ze zwaaiden hun kruisen in heilige woede. Maar de zang van Medardus won steeds nog aan gloed en diep in hun huiverende zielen drong de zin van het lied dat Medardus daar zong.

Het besloop nu de mannen als smachtende zonde, als hunkerend leed om vergeten wonden. Ze dachten aan vreugden, die eens zij bezaten, aan hun heerlijke jeugdroes, die lang zij vergaten en langzamerhand — ja — verstomde hun koor: ze zwegen en leenden Medardus het oor!

Maar de prior, een vroom en een vurig prelaat, wel verslagen van schrik, toch tot denken in staat, zag 't gevaar. Zag naar boven, zocht bijstand en dan klonk tot broeder Medardus zijn heilige ban:

„Verleidt gij die leven naar heilige wijs? Zo wees dan vervloekt; aan de hel geef 'k u prijs!”

De vloek van de prior gleed over hem heen. Maar het was of een lichtstraal Medardus bescheen. Hij schouwde een fata morgana misschien — want hij kwam overeind om het goed te bezien. En ontroerd door 't tafereel, dat voor ogen hem stond, kwam het volgend verhaal uit des stervenden mond:

(Tot zover. Wilt u dit deel van Das Hexenlied bewaren tot volgende week?)

C. VEENHOF — KAMPEN

Over een christelijke politieke partij

In deze dagen staan de vragen omtrent de noodzaak, het karakter, het recht en de mogelijkheid van een christelijke politieke partij weer voluit in de belangstelling.

Zoals ieder weet concentreren die zich vooral om de vraag naar het karakter van het C.D.A. Nl. of deze een „open” partij zal zijn, een partij waarbij ieder zich kan en mag voegen die het met het concrete politieke programma van die partij eens is. Of dat 't voor het in volle omvang meewerken in de partij het daarin verantwoordelijke functies vervullen en het door die partij gecandideerd worden voor raden en staten méér vereist wordt. Nl. ook het van harte persoonlijk instemmen met de grondslag van zo'n partij.

Ik moge als politiek geïnteresseerde over deze kwestie een paar opmerkingen maken.

☆☆☆

In de eerste plaats deze, dat dit probleem in de protestantse wereld in feite nieuw is.

Tot dusver was het een vanzelfsprekende zaak dat wie zich aansloot bij een **christelijke** politieke partij de beginselverklaring daarvan bekeek en als hij daarmee instemde zich bij die partij aansloot.

Bekend is wat b.v. Talma in de vorige eeuw deed. Hij was een zeer sociaal-geëngageerd, ethisch predikant van de Ned. Herv. Kerk. In 1891 las hij dat er een Chr. Sociaal Congres zou worden gehouden — dat in dat jaar ook gehouden is. In de oproep tot deelname aan dat congres werd verwezen naar het beginselprogramma van de A.R.-partij. Hij bestudeerde dat, stemde er mee in en sloot zich bij die partij aan. En zoals men weet is hij een van de „groten” in die partij geworden. Talma werd de bewogen verdediger van de sociaal-achtergestelden, en de strijder voor een alomvattende sociale wetgeving.

☆☆☆

Van meet af gingen de grote figuren in de christelijke politiek bij hun activiteiten uit van een diep geworteld geloof in de soevereiniteit van God over al het geschapene. Hij had dat door zijn scheppend woord in het aanzijn geroepen, Hij was er zo de volstrekte Eigenaar van en Hij regeerde dat overeenkomstig de door Hem daarvoor gestelde wetten. Zij waren er voorts diep van overtuigd dat de mensen van nature zondig zijn en in opstand leven tegen God. Ze beseften voorts dat de mens geen „eigenaar”, ook geen „pachter”, maar alleen „rentmeester” is van de aarde en haar volheid. Zij verwierpen voorts radikaal iedere vorm van menselijke auto-

nomie en dus ook van „volkssouvereiniteit” en leefden erbij „dat er geen overheid is dan door God en dat die er zijn door God zijn gesteld” en dat zij daaraan gehoorzaam moesten zijn „om des gewetens wil.” En, om niet meer te noemen: zij geloofden dat Jezus Christus door zijn zelfofferande de wereld heeft verlost en nu „alle macht” — alle mandaat, „bevoegdheid” — bezit in hemel en op aarde.”

Levend uit dit geloof hebben de ware christelijke politici, met vallen en opstaan, geworsteld om in het leven van de staat recht en gerechtigheid te bevorderen en het goede te zoeken voor land en volk.

☆☆☆

Ik wil nu enkele uitspraken van leidinggevende figuren uit de „gereformeerde wereld” doorgeven over het karakter van een christelijke politieke partij.

Prof. dr H. Dooyeweerd schreef in zijn **Wijsbegeerte der Wetsidee** (III, 542 v.) dat het in een politieke partij gaat om een „historische macht van politieke beginselen”, niet om „zwaarmacht”. Die komt alleen aan de overheid toe.

„Zodra een politieke partij als zodanig op wapenmacht gaat steunen (zoals in de Nat. Soc. en Communistische partijen - C.V.) wordt zij een revolutionaire partij, die zich tegen de macht van de staat stelt, met de bedoeling het bestaande overheidsgezag omver te werpen.

Anderzijds is een partijverband, dat bloot op de macht van het economisch belang van be-

- een nota betreffende de toestand van 's Rijks financiën
- een algemene verzamelstaat bevattende de totalen van alle hoofdstukken der begroting van uitgaven.

naar-buiten. Maar al die gegevens hebben ook een taak-naar-binnen, d.w.z. ze zijn voor de organisatie van een ministerie fundament voor de uitvoering van het beleid. Ze zijn, wat men noemt, taak-stellend. De minister zegt daarmee tot zijn ambtenaren zoveel als: op die manier wil ik dat U mijn beleid verwezenlijkt. Dat kan temeer, omdat die ambtenaren tevoren bezig geweest zijn om de begrotingsstukken voor de politieke leiding van het departement op te bouwen.

Daarmee komen we aan een volgende functie van de begroting. Ze is basis voor *het afnemen en afleggen van rekening en verantwoording*. Iets daarvan is reeds in de voorgaande alinea gezegd. De ramingen voor elk van de activiteiten van een ministerie zijn uitgedrukt in bedragen en dat zijn de limieten, waarbinnen de overheidsorganen zich kunnen bewegen gedurende het begrotingsjaar. Dus niet alleen wát ze moeten doen, maar ook wat daarvoor maximaal beschikbaar is. Door middel van de begroting en van de administratie van de uitgaven kan de minister (met zijn staatssecretarissen) de zaken besturen en hijzelf kan ook uiteindelijk tegenover de staten-generaal daarover verantwoording afleggen. Hij zou kunnen zeggen: U hebt me voor de verschillende taken zóveel geld toegestaan, ik heb dat zus en zo gebruikt, met die en die resultaten. Dat gaat formeel natuurlijk een ietsje anders, maar daar komt het toch wel op neer. Het beleid van de minister staat ter discussie en het aanknopingspunt voor de volksvertegenwoordiging is meestal de begroting.

Tenslotte is er *het macro-economische facet*.

„Macro”, omdat het gaat over de volkshuishouding-in-haar-geheel en dan voor wat betreft het economische aspect van die huishouding. Maar daarover spraken we verleden week, zodat dit nu niet nader uitgewerkt hoeft te worden.

M. de Jonge

BEGROTINGEN

De plannen van het kabinet voor 1976 — en een schets van het beleid voor de jaren daarna — zijn jl. dinsdag gepubliceerd.

Voordien was daarvan reeds het een en ander uitgelekt. Ook hadden journalisten al weken lang in dag- en weekbladen gespeculeerd over wat er komen zou. Maar nu weten we het dan zij het in grote lijnen.

Want op Prinsjesdag heeft de minister van financiën namens de Koningin de begrotingsstukken aan de Voorzitter van de 2e kamer van de staten-generaal overhandigd. Deze wetsontwerpen (zo heet dat) zijn voorzien van een „Koninklijke boodschap”. Deze heeft — nog steeds — als slotzin:

„En hiermede bevelen Wij U in Godes heilige bescherming”.

Een restant uit oude tijden? Zo zien velen het. Juist is te zeggen dat het een belijdenis is van de overheid. Zij is ook daarin dienaar van God.

De minister van financiën heeft jl. dinsdag een wettelijke plicht volbracht. Het financiële Comptabiliteitswet-1927. (Comptabiliteit = rekenplicht, geldelijke verantwoording). In beheer van de overheid is nl. geregeld in de die wet staat het volgende:

- het ontwerp der begroting wordt ons jaarlijks ter indiening bij de Tweede Kamer aangeboden door Onzen Minister van Financiën;
- aan het ontwerp der begroting worden door Onzen Minister van Financiën toegevoegd:

Reeds enkele malen kwam ter sprake van hoe grote betekenis die begrotingsstukken zijn. In de eerste plaats *de staatsrechtelijke zijde*.

Laten we het hier nog eens op een rijtje zetten.

De regering moet precies aangeven wat zij zich voorstelt, op welke manier dat verwezenlijkt wordt, wat het gaat kosten.

Daarover komt discussie met de volksvertegenwoordiging en die kan soms bijzonder scherp zijn, zo dat door een zekere terugdruk van die kant de oorspronkelijke plannen gewijzigd worden.

Vervolgens is de begroting *grondslag voor een ordelijk en doelmatig beheer*. Het is niet één begroting voor de hele overheidsdienst, nee het zijn stukken die per departement opgesteld zijn (hoofdstukken) en dan gesplitst naar de organisatie-eenheden binnen dat departement en tenslotte naar soorten uitgaven (artikelen). Zo is b.v. „Onderwijs” verdeeld in hoger-, middelbaar- en lager onderwijs, nijverheidsonderwijs, enz. en voorts in artikelen voor personeel, rechtstreeks in openbare dienst) en materieel. Voor bijzondere scholen zijn subsidies opgenomen en voor nieuwe gebouwen staan posten op de „buitengewone dienst”.

In een „memorie van toelichting” zet de minister zijn beleid uiteen, zoals dat ten grondslag ligt aan de aangevraagde bedragen; in een „uitgewerkte en toelichtende staat” zijn vele details van de ramingen terug te vinden en verder zijn er talloze staten bijgevoegd, waarin specificaties zijn opgenomen van de aantallen in dienst zijnd personeel, van te subsidiëren verenigingen, stichtingen, enz.

Dat alles is in zekere zin de presentatie-

paalde volksgroepen steunt geen wezenlijk staatkundige partij, zelfs niet, voorzover dat verband deelneemt aan de verkiezingsstrijd. Belangenpartijen zijn geen staatkundige partijen en kunnen als zodanig ook niet wezenlijk fungeren. Ook het structuurprincipe van het politieke partijverband is niet door willekeurige naamgeving te veranderen. Het is aan menselijke willekeur onttrokken."

Positief zegt Dooyeweerd over een politieke partij het volgende:

"Het gaat bij een politieke partij als reële eenheid inderdaad om de eenheid van **inzicht** in de structuurbeginselen, welke richtsnoer behoren te zijn van het staatsbeleid en dit gemeenschappelijk inzicht wordt noodzakelijk bepaald door een **levens- en wereldbeschouwing**. Eenheid van levens- en wereldbeschouwing wordt echter slechts door **eenheid van geloof** gewaarborgd. Alzo komen we tot het besluit, dat de leidende functie van het politieke partijverband slechts in de wetskring van het **geloof** kan worden gezocht."

We kunnen zeggen dat **iedere** partij van **geloof** uitgaat, bewust of onbewust, van geloof in de openbaring van God of van geloof in een of andere „idee“, dus van een of andere „ideologie“.

☆☆☆

Prof. dr Mekkes schreef indertijd in een indringend artikel over „Christelijke Politiek“ in „Anti-Revolutionaire Staatskunde“ (25e jaarg. no. 9) o.a. het volgende:

„Laten wij het niet trachten te bedekken: men is het er onder hen, die zich christenen noemen, niet over eens, dat aan Christus de totale, integrale en radicale heerschappij in onze tegenwoordige wereld toekomt, omdat Hij die eenvoudig, krachtens de geldigheid van Zijn offer **bezit**. En hier loopt de **definitieve scheidslijn**. Niet tussen de „schapen“ en de „bokken“ — weer moest het overbodig zijn, dat te zeggen — maar wel tussen degenen die het met hun geloof al dan niet aandurven op het openbare terrein. Over de aanvaarding van het criterium valt niet te twisten. Slechts hij aanvaardt Christus' volstreckte wereldheerschappij nu, voor wie de eenheid van Gods scheppers- en verlossings-sovereiniteit vaststaat. Geen theologische redeneringen kunnen hem daarvan afbrengen, omdat hij weet dat ook theologie van tevoren door geloof is bepaald.

Bezitten wij het hier bedoelde geloof niet, laten wij ons dan de teleurstellingen van onderscheidenlei christelijke actie besparen. Onze halfheden worden door 's vijands omarmhartige consequenties gemakkelijk uit haar stellingen gemanoeuvreerd, want hij onderkent nauwkeurig, waar wij aan onze eigen geloof twijfelen, al menen wij zelf de meest ijzeren logica te huldigen.

Wat is ons **grote** doel? Is dit, de antithese aan het licht te brengen op **elk** punt van het front, in eigen en anderer houding? Zo ja, dan verkrijgt het gebruik van de term „christelijk“ zijn recht. Want hij kan rechtens slechts deze ene betekenis hebben: tegen de afval het herstel der schepping in de liefde van de Gekruisigde...

De christelijke politieke partij is een **geloofsorganisatie**, gegrond in de macht ener gemeenschappelijke overtuiging omtrent hetgeen Gods openbaring eist met betrekking tot de staatstaak...

De **christelijke partij** in het niet-christelijke volk zal met nuchtere zin onafgebroken de worsteling voortzetten voor de enige overwinning harer beginselen die een overwinning heten mag, namelijk in de harten harer landgenoten. **Zij weet intussen dat zij dit alleen zal vermogen, indien de kerk zelf haar evangelische roeping verstaat.**

Zij weet ook, dat zij de strijd niet onder eschatologisch gezichtspunt kan voeren, alsof zij daarmee de daadwerkelijke overwinning van het Koninkrijk Gods in deze wereld zou kunnen bevorderen. Deze overwinning is er geen van mensen. Zij is van de eeuwige Overwinnaar Zelf. In uiterste gehoorzaamheid spant de christen al zijn krachten in ter bereiking van het uiterste in kennis en in volvoering der goddelijke wet over het staatsleven hier en nu, gelijk hij zulks doet op alle levensterreinen, met geen andere bedoeling dan om

te zijn een getrouw getuige van Hem van Wiens lichaam hij zich één der leden weet."

☆☆☆

Indertijd schreef **dr Bruins Slot** een brochure met als titel: „Waarom ben ik Anti-Revolutionair?"

In het slot daarvan zegt hij een paar prachtige dingen over een christelijke politieke partij en haar activiteiten. Hier is het:

„Wij geloven in de noodzakelijkheid van antirevolutionaire politiek en van een Anti-Revolutionaire Partij. Wij menen dat God ons en onze mede-Christenen roept tot een Christelijke partij. En wij menen dat onze mede-Christenen die liberaal of socialist zijn daarmee verkeerd handelen. Wij zijn overtuigd als wij dit zeggen, dat wij daarmee niet handelen in strijd met het derde gebod en Gods Naam niet ijdel gebruiken, maar dat wij dat doende, handelen naar zijn wil.

Waar wij wel van overtuigd zijn dat is de waarheid van het woord: **Wie is tot deze dingen bekwaam?**

Bij de grootheid van onze opdracht en de heiligheid van onze Zender drukken ons het gevoel van eigen onmacht en onheiligheid. Wat is het vaak mis met ons. Want dit kan toegegeven worden: In de Christelijke partij ligt de zonde het dichtst bij de deur. En de zonde daarin is veel afzichtelijker dan elders op politiek gebied.

Laten wij daarom proberen onze partij en ons werk zuiver te houden.

Wij willen onze zaak niet identificeren met De Zaak.

Maar toch moet en mag het grote woord er uit: Het is voor De Zaak dat wij staan."

☆☆☆

Zoals algemeen bekend is heeft Groen van Prinsterer de diepste intentie van zijn veelomvattende, meer dan veertig jaar durende worsteling op politiek terrein eens getypeerd met het bekende: „**Staatsman niet — Evangeliebelijder!**

Minder bekend is de situatie waarin Groen die woorden neerschreef.

Omdat dat voor het vinden van de weg in de politieke chaos van onze dagen naar ik geloof van enige betekenis is wil ik daarvan iets zeggen.

Groen schreef zijn adagium in een verkiezingspamflet uit het jaar 1864. Het is een aangrijpend geschriftje. Groen verwoordt daarin het zware kruis van zijn leven. Nl. dat hij, ook door de meeste van zijn — door hem hooggewaardeerde — medechristenen, in het wezenlijke van zijn levensworsteling niet werd verstaan, ja, veelal zelfs op fatale wijze werd tegengewerkt!

„Sedert ik van 1829 tot 1832 — zo leest men daarin — de Nederlandsche Gedachten schreef, tot op heden, is het mij niet gelukt de hoofdgedachte waaraan mijn leven gewijd werd (zinspreuk, zodra ze begrepen wordt, van de meest eenvoudige Christen): „Tegen de Revolutie het Evangelie“ aan mijn wetenschappelijk gevormde landgenoten te doen verstaan."

„Ik geld — zo klaagt hij — voor het tegendeel van wat ik ben." Men beweerde dat hij een „landsheerlijk gezag naar middeleeuwse trant, en zonder gemeen overleg in de wetgeving begeert." Zijn ethisch-irensche vrienden, hoe zeer ook persoonlijk welwillend jegens hem gezind, zijn beducht voor „de orthodoxe zuurdesem en het gevaarlijke antirevolutionairisme".

Men houdt hem voor een „cryptoformulierknecht". Een vergadering van predikanten met wie Groen „op christelijke grondslag eensgezind is" laat zich ontvallen, dat hij niet „evangelisch" maar alleen „juridisch-confessioneel" is. Men denkt dat Groen, omdat hij tegen de Revolutie is, een banvloek over alle staatkundige omwentelingen uitspreekt. Men waarschuwt uit zorg „voor het heil der ziel zowel als voor het behoud en de bloei der kerk" tegen Groen en zijn politieke geestverwanten — en dat geschiedt zelfs door Groens „uitnemendste vrienden" — omdat zij „het eeuwige Evangelie" binden „aan tijdelijke vormen" en „de belangen van het steeds voortgaande en zich ontwikkelende Godsrijk" vereenzelvigen met „politiek en kerkelijk conservatisme."

En menigeen had tegen medewerking met de Vereniging voor Christelijk-Nationaal On-

derwijs bezwaar omdat Groen er het stempel van de „confessionele en antirevolutionaire partij" aan gaf!

Groen die meermalen uitsprak dat hij na veertig jaren lijden en strijden „vreemdeling in eigen land" was, troostte zich evenwel met deze woorden: „Vinet schrijft ergens: „un pasteur fidèle est le noyau d'une église" (Zelfs één getrouwe leeraar is de kiem ener kerk). Zo ik in de belijdenis mijner beginselen getrouw ben geweest, ligt ook aldus in één persoon de kiem ener tegelijk politieke en kerkelijke partij, een kiem, nadat de zaaier die met tranen gezaaid heeft, zal zijn vergeten, wellicht vruchtbaar."

☆☆☆

Maar al lukt het Groen in zijn lange leven niet „een partij, een school" te vormen, hij weet dat onder het trouwe, bijbelvaste christenvolk zijn strijd wordt verstaan, dat men daar met hem mede-strijdt, -lijdt en -bidt. „Ik overdrijf niet — zo verklaart hij met vreugde — als ik met overtuiging en aandoe-ning, beweer dat duizenden in den lande met mij eensgezind zijn. Geen afspraak en overleg, geen combinatie of organisatie, geen politieke homogeniteit of taktiek, is het sympathetisch verband waarvan ik in de Tweede Kamer melding gemaakt heb. In de persoonlijke liefde en genegenheid en vertrouwen, mij zo dikwerf, wegens overeenstemming in het éne nodige, betoond, in deze evangelische, in deze christelijk-nationale betrekking is mijn kracht."

En deze liefde, deze genegenheid en dit vertrouwen komt niet voort uit de liefde voor „hetgeen men mijn staatsrechtelijke theorie belijft te noemen"! Neen, ze werd geboren uit de vaste zekerheid van het eenvoudige volk, dat Groen, de deftige, schatrijke, ongelooflijk geleerde Groen de Here Jezus Christus oprecht liefhad en hij zich, waar hij ook was en tegenover wie ook, met name in de Tweede Kamer, zich voor het Evangelie niet schaamde. Ze werd geboren uit het weten, dat hun Groen geen staatsman, maar een Evangeliebelijder was.

En dat volk roept Groen dan die ontroerende woorden toe, waarin hij voor alle tijden de essentie van zijn leven, arbeid en strijd blootlegt, de woorden, waarin hij tegelijk zelf de zin van zijn adagium „Een staatsman niet! 'n Evangeliebelijder" vertolkt, nl. deze woorden: „Zeg het aan de kiezers, zeg het aan het volk achter de kiezers, zeg het in het huisgezin van iedere kiezer of niet-kiezer, zeg het aan ieder gelovig lid der Gemeente, zeg het aan man of vrouw, die het Evangelie lief heeft, die christelijke volksopvoeding waardeert, die van onze verantwoordelijkheid, met het oog op de zegen der volkshistorie van Nederland en Oranje, besef heeft; zeg het aan ieder, die, te midden van de ontzettende godslastering onzer dagen, de kalmte en goedsvrede van de Christen niet met een thans inderdaad verachtelijk laodiceïsme verwacht, zeg, en herzeg hun dat ik, niet als staatsman, niet als hoofd ener partij, maar als belijder van het Evangelie, hun gelovig Amen op mijn belijdenis in de Tweede Kamer te gemoed zie."¹)

☆☆☆

De „kiem" die Groen gezaaid heeft werd tot een vele vruchten „boom".

Zal die nu verdorren en sterven?

¹) Aan de kiezers III, 1864. Juist nadat ik dit artikel geschreven had las ik een correspondentie tussen Kuyper en Mr. Th. Heemskerk (van 1908-Justitie) Kuyper vroeg in 1881 de jonge Heemskerk 1903 minister-president, later nog minister van kerk of hij de antirev. beginselen was toegedaan. H. had Kuyper vroeger fel bestreden! Heemskerk antwoordde op die vraag bevestigend. En hij voegde daar aan toe: „Maar ik wil daarbij zeggen, dat de weg waarlangs ik tot mijn tegenwoordige overtuiging gekomen ben, niet is geweest die van staatsrechtelijke of politieke studie. Niet van het hoofd tot het hart, maar van het hart tot het hoofd. Ik heb in een gewichtig ogenblik van mijn leven leren kennen de verzoening met God door het kruis van Christus, en vandaar uit heeft zich ook mijn overtuiging omtrent staatsrechtelijke en politieke vraagstukken hervormd. Ik ben langs die weg tot de overtuiging gekomen, dat de enige bron van alle recht ligt in God en dat de Overheid als dienaar van Gods gehouden is tot verheerlijking van Gods Naam."

Kerknieuws

Beroepen te Lelystad in samenwerking met de Chr. Geref. Kerk van Lelystad: Ds A. Broersma, Chr. Geref. predikant van Goes. Reeds op verschillende manieren is aan de kerken melding gemaakt van de integratie die in onze beide kerkgemeenschappen plaats vindt. Sinds enkele jaren worden de erediensten gemeenschappelijk gehouden alsmede de viering van het H. Avondmaal. Catechisaties en jeugdwerk geschiedt gemeenschappelijk. Eind juli 1975 werd de eerste paal geslagen voor het gemeenschappelijk kerkcentrum en thans is het beroepingswerk voor een predikant gezamenlijk ter hand genomen. Op 31 augustus jl. werd bij enkelvoudige kandidaatstelling ds A. Broersma van Goes beroepen. Ter toelichting nog het volgende: De te beroepen predikant treedt in dienst van Deputaten voor steun aan de kerken in de IJsselmeerpolders van de Chr. Geref. Kerk. Zijn taak zal o.a. bestaan uit het opvangen van nieuwe leden in Lelystad en Zuidelijk Flevoland. In de regio zal hij indien mogelijk nieuwe gemeenten moeten helpen vormen. Tevens zal het evangelisatiewerk in Zuidelijk Flevoland (Almere) moeten worden opgezet. Voorts hopen beide gemeenten dat de predikant een nog verdere integratie kan bevorderen. Een niet geringe taak voor een predikant, welke taak slechts in de kracht en door de Geest van onze Heere kan worden volbracht.

Aangenomen naar Barendrecht: Ds H. Smit van Den Helder.

Amstelveen — Het adres van ds H. J. v. d. Kwast is gewijzigd in: Sinjeur Semeijnstraat 19, Amstelveen, tel. 020-411227. Het scribaat is overgegaan naar W. Ferwerda, Belle van Zuylenlaan 18, Amstelveen, tel. 020-433406.

Eindhoven — Gespreksdag. Ter versterking van de onderlinge band tussen de broeders en zusters van onze gemeente en die van de christelijke gereformeerde kerk wordt op zaterdag 11 oktober a.s. D.V. in de Schootsestraatkerk de derde gespreksdag gehouden. Het onderwerp is: **Het gebruik van de Bijbel als leidraad in ons leven**, in te leiden door Ds H. van Mulligen, Chr. geref. predikant te Utrecht-Centrum. Het is de bedoeling, dat daarbij de nadruk valt op het praktische bijbelgebruik en de toepassing ervan in praktische zaken.

Eindhoven — Gemeenteleven. In het verslag van de kerkeraadsvergadering d.d. 4 september jl. lazen wij het volgende: „Lang wordt nog gesproken over de mate van tolerantie ten aan-

zien van opvattingen, welke in de gemeente aanwezig zijn en van tijd tot tijd naar voren worden gebracht en niet onaanzienlijk afwijken van wat onder ons gangbaar is. Als zulke broeders en zusters zich onder ons niet thuis voelen, zijn we dan wel duidelijk genoeg geweest en hebben we ons misschien niet te tolerant opgesteld tegenover zekere zaken, die naar onze stellige overtuiging niet naar de Schriften zijn? Het blijkt moeilijk te zijn hiervoor algemene gedragsregels te vinden en wellicht is dat ook niet nodig. Zeker is wel, dat we zulke Christenen altijd moeten voorhouden, dat zij leden zijn van een gemeente en daarom altijd bereid dienen te zijn zichzelf weg te cijferen terwille van de gemeenschap waartoe zij behoren.”

Nieuws uit breder kring

Theologische Hogeschool te Kampen — De „binnenverbandse” vrijgemaakt gereformeerden hebben weer hun Theologische Hogeschooldag te Kampen gehad, die dertienduizend mensen trok. Ertelijke sprekers voerden die dag het woord. Eén van hen was de pas geëmeriteerde lector in de zendingswetenschappen Ds D. K. Wielenga JDzn. te Rotterdam-C. Tot titel van zijn toespraak had hij gekozen: „De triomftocht van het evangelie”. Dit deed hij in verband met het feit, dat hij korte tijd geleden een reis naar Zuid-Afrika maakte waar hij een paar van onze zendelingen ontmoette: Uit zijn toespraak lichten wij via „De Reformatie” van 13 sept. jl. het volgende: „Op Groothoek zag ik Vonkeman in zijn goedgevulde studeerkamer drie medewerkers uur na uur onderwijzen in de Catechismus aan de hand van gestencilde schetsen. Op een tocht met Kurpershoek aten we een boterham in een enig kerkje, van klipstenen opgetrokken, een sieraad voor het landschap. In de hoek stond een kast; ik doe haar open en u mag raden wat ik zag. Ik zag tot mijn stomme verbazing alle commentaren van... Calvijn, in het engels en nog meer gereformeerde commentaren en werken in die taal. Mijn vraag was: wat doe je daar nu toch mee? Het antwoord luidde: ik leer mijn medewerkers preken aan de hand van Calvijn. Het levenwekkend aroma van de kennis van Christus. Al deze mannen zijn een reukwerk van Christus. Toen ZAG ik de genade Gods en verheugde mij.”

Theologische Hogeschool te Apeldoorn — In de Grote Kerk te Apeldoorn werd zaterdag 13 september jl. de Hogeschooldag van de Chr. geref. kerken gehouden. Er was een goede opkomst. Namens het damescomité werd maar liefst een bedrag van 67.500 gulden aangeboden. Als volgt gespecificeerd: 25.000 gulden voor de

bibliotheek, 36.000 gulden voor de vijfde hoogleraar en 6500 gulden voor assistentie aan de professoren. Men gaat in het nieuwe cursusjaar van start met zeventig studenten. Hieronder bevinden zich ook jongemannen uit onze kerken. Het thema van de Schooldag was: „De wederkomst van Christus”. Twee sprekers belichtten een facet van het onderwerp, te weten: Ds J. Brons uit Veenendaal en Ds J. van Amstel uit Enschede-West.

ICCC — Het hoofdkantoor van de Internationale Raad van Christelijke Kerken, ICCC, gaat met ingang van D.V. 1 oktober a.s. verhuizen naar De Bilt. Sinds de oprichting van de ICCC in 1948 is het kantoor gevestigd geweest in Amsterdam. Per 1 okt. a.s. luidt het adres van de ICCC: Soestdijkseweg 91, De Bilt (U.).

I.C.H. — „Internationale Christelijke Handreiking”, de Nederlandse hulpverleningsarm van de Internationale Raad van Christelijke kerken (ICCC) heeft in iets meer dan één jaar tijd f 311.000,— bijeengebracht voor Christelijke hulp in Bangladesj. Giften voor dit projekt blijven welkom op gironummer 261100 t.n.v. I.C.H.-Nederland. Omschrijving: „Bangladesj”.

Congres over „De functie van de Organist” — Op 27 september a.s. van 10.00-16.00 uur organiseert de Gereformeerde Organistenvereniging een congres in de Opstandingskerk, Euterpeplein, Amersfoort. Het onderwerp is: „De functie van de organist in deze tijd”. Het congres is bestemd voor predikanten, organisten, cantores, onderwijsgevend en verdere belangstellenden. Dus bepaald niet alleen voor leden en donateurs van de G.O.V.

Na een algemene inleiding over

REFORMATORISCHE BIJBELSCHOOL

Aanstaande zaterdag, 20 sept., wordt om 2 uur 's middags het cursusjaar van de Reformatorische Bijbelschool geopend. Dit vindt plaats in de Geref. Zuiderkerk aan de van Reenenweg te Zeist.

Omstreeks kwart over vier is er gelegenheid het nieuwe pand aan de Slotlaan 241 te bezichtigen.

het onderwerp door drs K. de Jong Ozn., worden er werkgroepen gevormd, nl. over a. „De Organist als medewerker aan de eredienst” in te leiden door ds W. H. Melles te Bussum; b. „De Organist als instrumentalist” in te leiden door Hans van Nieuwkoop te Sassenheim; c. „De Organist als cantor” in te leiden door Jan Pasveer te Zaandam.

De deelnemers kunnen naar keuze achtereenvolgens aan twee werkgroepen deelnemen. De dag wordt afgesloten door een Vesper, waarbij het een en ander in praktijk zal worden gebracht.

De bedoeling van dit congres is om in een brede kring met dit onderwerp bezig te zijn. Men is van mening dat de functie van organist de laatste jaren steeds meer facetten krijgt.

Voor deelname kan men zich (tot 20 sept. a.s.) opgeven bij D. de Vries, Jonker Sloetlaan 33, Bennekom, tel. 08389-5439. De toegang is vrij, alleen de lunch is voor eigen rekening. Ook gelieve men op te geven aan welke werkgroepen men wil deelnemen.

Verschenen:

DE HULP BIJ BIJBELSTUDIE

De brief aan de Efeziërs

van de hand van
ds H. Amelink.

Bestellingen kunt u doen volgens onderstaande prijsopgave een bedrag over te maken op giro 575663 ten name van G. de Kruijf, Troelstra-laan 252, Utrecht.

De prijs van 1 exemplaar is f 2,50; 5 exemplaren f 11,75; 10 exemplaren f 23,—; 25 exemplaren f 58,—.

Direkt **GELD** nodig?

Bel Spijkerboer - Elburg

een vertrouwd en voordelig adres.

Tel. 05250-1751

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — Zeist

Redaktieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redaktie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.